

Oklevélmelléklet: útlevel a tanulási és munkavállalási célú mobilitáshoz

Az előadás fő témái:

- I. Az oklevélmelléklet létrehozásának háttere és indítékai
- II. Az oklevélmelléklet fogalma és rövid története
- III. Az oklevélmelléklet kiadásának jogi szabályozása
- IV. Az oklevélmelléklet tartalma és formája
- V. Az oklevélmelléklet jelentősége

I.

Az oklevélmelléklet létrehozásának háttere és indítékai

Bizonyára minden jelenlévő számára jól ismertek a **peregrináció** és a **peregrinus** kifejezések, amelyek a középkori és kora-újkorai szakmai célú vándorlást, az egyetemjárást és az ebben résztvevő személyeket, a vándorló diákokat, értelmiségieket jelentik. A peregrináció-kutatások adatai szerint a jobbra Németországba, Hollandiába, Angliába, Olaszországba, Franciaországba irányuló külföld-járásban Magyarországról és Erdélyből sok ezren vettek részt, közöttük olyan, a magyar művelődéstörténet szempontjából jelentős személyek, mint Apáczai Csere János, Szenczi Molnár Albert vagy Szepsi Csombor Márton.

A középkori külföldjárás mai megfelelője a 80-as évek végén Európában elindult és napjainkra egyre tömegesebbé váló, **tanulási és munkavállalási célú mobilitás, amely az állampolgárok képzési szintek és képzési típusok, országok és régiók, valamint gazdasági ágazatok közötti mozgását jelenti.**

A tömegesség szemléltetésére említtem, hogy az Európai Unió a 2006 után induló, mobilitást segítő oktatási-képzési programoknak a következő célt szánja:

- a felsőoktatási célú **Erasmus programban** résztvevő ösztöndíjas hallgatók száma 2010-ig érje el a 3 milliót;
- a közoktatási célú **Comenius programban** - 2007 és 2013 között - a diákok és a tanárok 10%-a vegyen részt;
- a szakképzést segítő **Leonardo program** keretében 2013-ig, évente 150 ezer fiatal végezzen külföldi szakmai gyakorlatot,
- a **felnőtteképzési célú programok** keretében évente 50 ezer felnőtt tanuljon külföldön.

A fenti ambiciózus számok csak az oktatási-képzési célú mobilitás tervezett nagyságrendjét szemléltetik, ám nyilvánvaló, hogy a mobilitásnak ez a típusa a munkavállalási célú mobilitás további bővülését is ösztönzi. (Hogy jelenleg milyen nagyságrendű a külföldön munkát vállaló magyarok száma, arra szinte lehetetlen választ adni. Számptalan Internetes portál ajánlkozik a külföldi munkaközvetítésre. A felmérések azonban azt mutatják, hogy népességnek mindössze 4 %-a foglalkozik komolyan a külföldi munkavállalás gondolatával. Olyan becslések is születtek, hogy a 17-74 év közötti korosztályból átlagosan 300 ezren érdeklődnek a külföldi munkavállalás iránt. Ugyanakkor néhány héttel ezelőtt nagyon érdekes riport jelent meg a Népszabadságban: szerzője arról számolt be, hogy a tengerjáró hajókon eddig már körülbelül 30 ezer magyar fiatal vállalt munkát.)

A tanulási és munkavállalási célú mobilitáshoz természetesen sokféle politikai, gazdasági, szakmai, jogi feltétel szükséges, amelyeket – a mobilitásban érdekelt Európai Unió –

intézkedések sorozatával igyekeznek megteremteni. **A szakmai feltételek között kiemelt jelentőségű a képesítések, a fokozatok, a tanulmányi teljesítményt igazoló tanúsítványok kölcsönös elismerése, valamint a munkavállalók szakképesítésének átláthatósága, szakmai alkalmasságának biztonságos megítélése. Ehhez nélkülözhetetlen eszköz az Europass dokumentumcsalád ötödik tagja, az oklevélmelléklet, a Diploma Supplement, amelynek jellemzőit a következőkben ismertetem.**

II.

Az oklevélmelléklet fogalma és rövid története

Az oklevélmelléklet fogalmát röviden a következőképpen határozhatjuk meg: **az oklevélmelléklet olyan biztonsági okmányként kezelt közokirat, amelyet a magyar felsőoktatási intézmények az oklevél mellé állítanak ki. A dokumentum részletes tájékoztatást nyújt az oklevél tulajdonosának végzettségről és szakképzettségről, a tanult tantárgyakról, a megszerzett kreditpontokról, az elért tanulmányi eredményekről, a diplomát kiállító felsőoktatási intézményről, a magyar felsőoktatás rendszeréről, tehát mindarról, amely fontos információ lehet a munkavállalás és a továbbtanulás szempontjából.**

A dokumentum végleges formája az UNESCO, az Európa Tanács és az Európai Bizottság együttműködésével, mintegy másfél évtizedes előkészítő munka eredményeként alakult ki. Ennek a másfél évtizednek a történetéből három olyan mozzanatot szeretnék kiemelni, amely különösen fontos az oklevélmelléklet kialakulása szempontjából.

1. **Elsőként** azt, hogy 1997. április 11-én Lisszabonban több mint 30 ország, közöttük Magyarország is aláírta **a felsőoktatási képesítések Európai Régióban történő elismeréséről szóló Lisszaboni Egyezményt**, amelyet az aláírók fontos lépésnek tekintettek az országok közötti tanulási és munkavállalási célú mobilitás elősegítésében. Az egyezményt hazánkban a 2001. évi XCIX.(99.) törvénnyel hirdették ki. A jogszabály IX. bekezdésének 3. cikke a következő, oklevélmellékletre vonatkozó kötelezettségvállalást fogalmazta meg: **„A Felek területükön nemzeti információs központjaik révén vagy más módon támogatják az UNESCO/Európa Tanács Oklevélmellékletének vagy más hasonló, felsőoktatási intézmény által kiállított dokumentumnak a használatát.”** Ez a kötelezettségvállalás adott jelentős lökést az oklevélmelléklet-dokumentum európai modelljének kidolgozásához.
2. **Másodikként** arra utalnék, hogy az Európa Tanács és az UNESCO már a 80-as évektől foglalkozott az oklevélmelléklet létrehozásával és a dokumentum egy változatát 1989-ben el is fogadta az Európai Régió Kongresszusa. A dokumentum továbbfejlesztésére és véglegesítésére azonban csak a Lisszaboni Egyezményt követően került sor. A feladatot az Európai Bizottság, az Európa Tanács és az UNESCO felsőoktatási szervezete, a CEPES képviselőiből álló munkacsoport végezte el. Ők 1997-98-ban, egy e célra indított, több országra, közöttük Magyarországra is kiterjedő Phare program keretében tesztelték a dokumentumot. A tesztelést követően alakult ki az oklevélmelléklet végleges formája, az a modell, amelyet az Európai Unió országaiban ma is használnak. Az európai munkacsoport a dokumentum célját a következőképpen fogalmazta meg: **Az oklevélmellékletnek az a célja, hogy kellően tárgyyszerű információt adva hozzájáruljon a képesítések átláthatóságához és megalapozott elismeréséhez mind a továbbtanulás, mind a hivatás gyakorlása szempontjából. Azért készül, hogy**

az eredeti képesítés illetve oklevél mellékleteként leírja a képesítés megszerzője által folytatott és sikeresen lezárt tanulmányok jellegét, szintjét, tartalmát. Az oklevél melléklet nem tartalmazhat értéktételeket, nem tartalmazhatja az ekvivalencia, az egyenértékűség megállapítását, és nem sugallhatja az elismerés tényét.

Ebből a meghatározásból két elemet szeretnék kiemelni és hangsúlyozni. Egyfelől azt, hogy az oklevél mellékletnek **kellően tárgyyszerű információt kell tartalmazni**. Ez a követelmény csak akkor elégíthető ki, ha az oklevél melléklet kiállítói igyekeznek elkerülni a pontatlan, a hiányos, a félrevezető adatszolgáltatást, és a nehezen áttekinthető információhalmazt. Másfelől arra utalnék, hogy az oklevél mellékletnek – önmagában véve - **nincs jogi hatálya, nincs jogi értéke. Az oklevél mellékletnek elsősorban információs-értéke van.**

3. Az előzmények közül **harmadikként** azt említem, hogy az 1999-ben aláírt Bolognai Nyilatkozatban, továbbá az oktatási miniszterek 2001-es prágai és 2003-as berlini konferenciáján egyaránt hangsúlyozták az oklevél melléklet, a Diploma Supplement jelentőségét a felsőoktatási képesítések és tudományos fokozatok elismertetésében. Az oklevél melléklettel kapcsolatos követelményeket illetően legkonkrétabban a berlini konferencia fogalmazott, amikor kimondta a következőket: (Az oktatási miniszterek) **„Azt a célt tűzik ki, hogy 2005-től minden felsőoktatási intézményt végző diák automatikusan és ingyenesen kapja meg az oklevél mellékletet. Ezt, elterjedten használt európai nyelven kell kiállítani.”**

III.

Az oklevél melléklet kiadásának jogi szabályozása

A magyar törvényhozás lényegében az ismertetett európai folyamatokat követte, amikor a hazai jogszabályokban rendelkezett az oklevél mellékletről.

1. Elsőként a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. (80.) törvény 97. §-ának (5) bekezdésében történt említés az oklevél mellékletről. A bekezdés a következőket mondta ki: **„Külföldi felhasználásra, kérelem alapján idegen nyelvű oklevél melléklet adható ki, amely a tanulmányi kötelezettség legfontosabb adatairól és a tanulmányi eredményekről ad tájékoztatást.”**
2. Tíz évvel később, a felsőoktatási törvény 2003-as módosítása során került bele a jogszabály 97. §-ába az a szabályozás, amelynek alapján az oklevél melléklet jelenlegi kiadása történik. A 2003. július 1-jétől hatályos bekezdés a következőket tartalmazza: **„A hallgató kérésére a felsőoktatási intézmény magyar nyelvű oklevél mellékletet állít ki az Európai Bizottság és az Európa Tanács által kidolgozott oklevél melléklet szerint. A hallgató kérésére és költségére az oklevél mellékletet angol nyelven is ki kell adni.”**

A most érvényben lévő szabályozással kapcsolatban hangsúlyozni szeretném a következőket:

- Mint említettem, a törvény szóban forgó bekezdése 2003. július 1-jétől hatályos. Ebből az következik, hogy oklevél melléklet kiadása nem visszamenőleges hatályú, a intézményeknek az oklevél mellékletet csak a 2003/2004-es tanévben végzettek számára kellett először kiállítani.
- Nem kötelező minden végzett hallgatónak oklevél mellékletet kiadni; a magyar és angol nyelvű oklevél melléklet kiállítása egyaránt a hallgató kérésére történik.

- A magyar nyelvű oklevélmelléklet ingyenes, fizetni csak az angol nyelvű dokumentumért és a magyar és angol nyelvű változat másolati példányaiért kell. A költségtérítés mértékét a felsőoktatási intézményeknek saját hatáskörben határozzák meg. Áttekintve az intézményi szabályzatokat azt látom, hogy az oklevélmelléklet kiállításának költsége általában 6-7 ezer forint körül van.
 - Az oklevélmelléklet kiállítása szorosan kapcsolódik a kreditrendszerhez és az elektronikus Hallgatói Nyilvántartó Rendszer működéséhez. Ezért úgy látjuk, hogy az európai **modellnek megfelelő, teljes értékű** oklevélmelléklet kiállítására csak ott van lehetőség, ahol a képzés már kreditrendszerben folyik és elektronikus Hallgatói Nyilvántartó Rendszer működik.
3. Az Országgyűlés által elfogadott és jelenleg az Alkotmánybíróság által vizsgált új felsőoktatási törvény az oklevélmellékletre vonatkozó előbb ismertetett szabályozást módosítani fogja. A törvény 63. § (2) bekezdése az oklevélmelléklettel kapcsolatban a következőket tartalmazza: **„Az alapképzésben és a mesterképzésben szerzett oklevél mellé ki kell adni az Európai Bizottság és az Európa Tanács által meghatározott oklevélmellékletet magyar és angol nyelven, valamint nemzeti és etnikai kisebbségi képzés esetében – a hallgató kérésére – az érintett kisebbség nyelvén.”**
- Az idézett bekezdésből látható, hogy az új szabályozás eltér a jelenlegitől. Az eltérés egyfelől abban összegezhető, hogy az oklevélmellékletet magyar és angol nyelven is ki kell adni valamennyi hallgatónak és a dokumentum mindkét esetben ingyenes. Csak a nemzeti és etnikai kisebbségi képzések esetében marad fenn az a feltétel, hogy az oklevélmelléklet kisebbségi nyelven történő kiállítása a hallgató kérésére történik. Másfelől a szabályozás igazodik a bolognai többciklusú képzésre történő áttéréshez és az oklevélmelléklet kiadását a BSc és az MSc képzés esetében is kötelezővé teszi.

IV.

Az oklevélmelléklet tartalma és formája

Az eddigiekben többször utaltam arra, hogy **az oklevélmelléklet az UNESCO, az Európa Tanács és az Európai Bizottság a kezdeményezésére és előkészítése alapján jött létre. Ebből az is következik, hogy a dokumentum tartalma és formája igazodik az általuk meghatározott egységes követelményrendszerhez.** Ezt a követelményrendszert – uniós jogszabályként - a mai napon már többször említett, a képesítések és kompetenciák átláthatóságának egységes keretéről, az Europassról szóló EU határozat tartalmazza, amelyet 2004. december 15-én fogadott el az Európai Parlament és az Európai Bizottság.

Az oklevélmelléklet nyomtatvány a következő részekből áll:

- **Tört-fehér színű vastag borítólapból, amely az Oklevélmelléklet, Diploma Supplement címet viseli, és a magyar címer látható rajta;**
- **Szürkés-zöld színű, vékony belső-lapokból, amelyekre sorszám, keret, Europass logó és vízjellel van rányomtatva** (utóbbi a hamisítás elleni védekezéséért). Az oklevélmelléklet valódiságának ellenőrzésére egyébként a Nemzeti Europass Központ – Hallgatói Nyilvántartó Rendszerekkel összekapcsolt - adatbázisa is lehetőséget nyújt majd.

Erre a nyomtatványra nyomtatja rá az Oktatási Minisztérium által kifejlesztett Oklevélmelléklet-készítő Program – a Hallgatói Nyilvántartó Rendszerből importált adatok felhasználásával – a dokumentumban közölt információkat. Majd az így létrejött dokumentum az Europass mappába kerül.

A dokumentum tartalma – a kiállító felsőoktatási intézmény logóján és az oklevél törzskönyvi számán kívül - **nyolc kérdéscsoportot foglal magában**, amelyek a következők:

1. **Az oklevél megszerzőjének adatai** (név, születési dátum, hallgatói azonosító szám)
2. **Az oklevél adatai** (szakképzettség és a vele járó cím; az elvégzett szak/szakok; az oklevelet kibocsátó intézmény; a képző intézmény; a képzés nyelve)
3. **A képzés szintjének adatai** (a képzés szintje; a képzés ideje; a képzésbe való bejutás feltételei)
4. **A képzés tartalmára és az elért eredményekre vonatkozó adatok** (a képzés módja; a képzési program követelményei: képzési cél, megszerzendő kreditérték, ismeretek ellenőrzési rendszere, szakmai gyakorlat jellege, hossza, kreditértéke; az egyes tantárgyak, a heti óraszámok, a követelmények, a kreditpontok, az érdemjegyek; a megszerzett összes kredit; az értékelés rendszere; az oklevél minősítése)
5. **Az oklevéllel járó jogosultságok** (jogosultságok a továbbtanulásra)
6. **További információk** (az oklevél tulajdonosára vonatkozó, az előzőkben nem közölt információk; a felsőoktatási intézmény rövid leírása; egyéb információforrások megjelölése)
7. **A melléklet hitelesítése** (a hitelesítő személy aláírása, a felsőoktatási intézmény bélyegzője)
8. **A magyar felsőoktatási rendszer leírása** (az OM Magyar Ekvivalencia és Információs Központjának rövid ismertetése a magyar felsőoktatás rendszeréről.)

A felsorolt nyolc kérdéskör lényegében minden olyan információt felölel, amely a megszerzett végzettség és szakképzettség átláthatóságát biztosítja és amely segíti a tanulmányok folytatását vagy a munkavállalást. Külön is felhívom a figyelmet a dokumentum 4. pontjára. Ez a pont nemcsak az elvégzett szak vagy szakok képesítési követelményeit ismerteti, hanem részletes leírást nyújt az oklevél tulajdonosa által tanult tantárgyakról és elvégzett szakmai gyakorlatokról, a tantárgyak és gyakorlatok heti óraszámáról, a megszerzett kreditpontokról, és érdemjegyekről, a diplomamunkáról valamint az oklevél minősítéséről.

Az oklevélmelléklet információi közül talán ezek a legfontosabbak egy külföldi munkaadó számára a szakképesítés jellegének megítéléséhez, a végzett személy ismereteinek felméréséhez, hiszen nem könnyű eligazodni egy olyan felsőoktatási rendszerben, ahol az elmúlt időszakban több mint 420 egyetemi és főiskolai szakot oktattak és az egyes szakokon belül további szakosodások alakultak ki.

Az oklevélmelléklet 4. pontjában közölt információk azonban csak akkor lesznek teljes értékűek, ha a tantárgyak neveinek felsorolása kiegészül a felsőoktatási intézmények honlapjain elhelyezett tantárgy-leírásokkal, a tantárgyak tartalmát ismertető annotációkkal és a tantárgyakat oktató személyek szakmai tevékenységének bemutatásával. Ehhez további jelentős szakmai háttérmunkára és a felsőoktatási intézmények honlapjainak fejlesztésére van szükség.

V.

Az oklevélmelléklet jelentősége

Az oklevélmelléklet dokumentum ismertetését jelentőségének rövid összefoglalásával szeretném befejezni.

- A magyar és angol nyelvű oklevélmelléklet széleskörű elterjedése, amelyhez nagy segítséget nyújthat a Nemzeti Europass Központ - megkönnyítheti a felsőoktatásban végzettek hazai és külföldi munkavállalását és posztgraduális tanulmányait.
- A végzettségek és a szakképesítések részletes leírásával egyszerűsítheti az oklevelek külföldi elismerését.
- Segítséget nyújthat ahhoz, hogy a magyar felsőoktatás rendszere itthon és külföldön egyaránt átláthatóbbá váljon, s ezzel növekedjen a felsőoktatásunk iránti érdeklődés és bizalom.
- A felsőfokú végzettségek és szakképzettségek tartalmának részletes leírásával javíthatja a magyar felsőoktatás és a munkaerőpiac közötti - sokat bírált - kapcsolatokat.
- Megkönnyítheti a korábbi duális és a kialakuló új, bolognai többciklusú képzés közötti átjárhatóságot.

Budapest, 2005. szeptember 15.

Dr. Kissné Pap Margit
oklevélmelléklet koordinátor
Oktatási Minisztérium